

הרב אורי סדן

התכנית הכלכלית 2013 - מבט הלכתי

א. התכנית הכלכלית החדשה - רקע כללי

בשנה האחרונה חל גידול משמעותי בגירעון של מדינת ישראל. דבר זה קרה עקב התגברות הזעזועים הכלכליים באירופה וההאטה בקצב הצמיחה העולמי, וכן בגלל ההתחייבויות שלקחה על עצמה הממשלה בעקבות גל המחאה החברתית¹, והמציאות הביטחונית, אשר לא חושבו נכון עקב הכנת תקציב דו-שנתי. להערכת נגיד בנק ישראל הקודם ומשרד האוצר, המשך הגידול בגירעון עשוי לגרום למשבר כלכלי בסדר גודל שמדינת ישראל תתקשה להתמודד איתו (כדוגמת המשבר שנמצאות בו רבות ממדינות גוש האירו). לכן הציע האוצר שורה של צעדים להקטנת הגירעון בתקציב. חלק מן הצעדים המוצעים הם חיוביים ביותר. הם עולים בקנה אחד עם מגמת ההלכה להטיל על האזרח את האחריות להתפרנס בכוחות עצמו, ומתאימים לחובה שמטילה על ההלכה על השלטון לדאוג לשמירה על שוק תחרותי ומאוזן. אולם חלק מהצעדים אינם מתאימים לדרך ההלכה.

בהצעת התקציב נכללת שורה של צעדים, ומתוכה בחרנו להתמקד בצעדים הנוגעים ישירות לכיסו של האזרח. את הצעדים הללו יש לחלק לשני סוגים: העלאות מסים וקיצוצים בתקציב. בקיצוצים בתקציב יש להבחין בין קיצוצים הפוגעים ישירות בממונו של האזרח, ובין קיצוצים הפוגעים בשירות שמקבל האזרח ממדינת ישראל.

ב. צמצום הפערים החברתיים - יעד לאומי

אחת ההשפעות של מדיניות הממשלה מעבר להשפעתה על היקף העוני, היא השפעתה על הפערים בין העשירים לעניים בחברה. מדינה יהודית מחויבת להיות אור לגויים בכל הנוגע לאחריות חברתית. אין ספק שמיקומה של מדינת ישראל בראש רשימת מדינות ה-OECD בנוגע לגידול בשיעורי העוני ולפערי ההכנסות² בחברה, אינו עולה בקנה

1. לשם הדגמה בלבד: רק ההתחייבות להחלת חינוך חינם בגני הילדים מגיל שלוש (החלטת ממשלה מספר 4088 סעיף ג.1) תעלה לקופת המדינה בשנת 2014 למעלה משני מליארד ₪.

2. על פי דוח של ה-OECD, שיעור העניים בישראל עמד בשנת 2010 על 21%, שהוא השיעור הגבוה במדינות הארגון. מבחינת אי השוויון בין עניים לעשירים, נמצאת ישראל במקום החמישי, עם נתון של כ-0.37 על מדד ג'ני. מי שמקדימות את ישראל במדד הן צ'ילה, מקסיקו, טורקיה וארצות הברית, בסדר זה, ובהן שיעור אי השוויון גדול יותר. הממוצע במדינות ה-OECD עומד על קצת מעל ל-0.3.

אחד עם היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית המחויבת להיות 'אור לגויים' גם בכל הנוגע לאחריות החברתית. אמנם ההלכה אינה אוסרת על אדם להיות עשיר, כל עוד כספו הושג ביושר והוא עושה צדקה כראוי לו; אולם מצב שבו עובדים מועטים מרוויחים סכומי עתק, ורמת חייהם מרקיעה שחקים, בעוד מרבית העובדים באותן חברות ממש מרוויחים משכורות דלות - אינו צודק.

כך למשל כותב הרש"ר הירש³ בנוגע למצוות היובל:

חזרת הקרקעות לבעליהם המקוריים או ליורשיהם תמנע ניגודי מעמדות; היא תגן על המשפחות מפני התרוששות גמורה ומתמדת, בצד צבירת נכסים מופרזת בידי מעטים. לעולם לא ייווצר מעמד של בעלי אחוזה עשירים, בקרב עניים מחוסרי קרקע התלויים בהם.

על הצורך לשמור על שכר הוגן דיבר גם הראי"ה קוק⁴, ואמר כי: 'בשמירה על תנאי הפועלים והגנה על תנאי העבודה יש משום צדק ויושר ותיקון העולם'. כאשר מרווחי החברה נהנים רק אנשים בודדים ולא העובדים כולם, הדבר לא הגון, לא צודק ולא ישר⁵. על מצב זה שבו עשירים חיים חיי פאר ועניים כורעים תחת הנטל התריעו נביאי ישראל לאורך כל הדורות, ובפרט התריע על כך הנביא עמוס, ומתח ביקורת על אנשי שומרון⁶ (ו ה-1):

השֹׁכְבִים עַל מְטוֹת שֵׁן וְסִרְחִים עַל עֲרְשׁוֹתָם וְאֶכְלִים כָּרִים מְצֹאן וְעִגְלִים מִתּוֹךְ מִרְבֵּק: הַפְּרֻטִים עַל פִּי הַנֶּבֶל כְּדוֹד חֲשָׁבוּ לָהֶם כְּלֵי שִׁיר: הַשְּׂתִים בְּמִזְרְקֵי יַיִן וְרֵאשִׁית שְׂמָנִים יִמְשְׁחוּ וְלֹא נָחְלוּ עַל שֶׁכֶר יוֹסֵף.

וכך פירש המלבי"ם:

הם שותים יין במזרקות גדולות ולא בכוסות קטנות, וימשחו בראשית שמנים בשמן הטוב והמובחר שהוא שמן אפרסמון, ולא נחלו על שבר יוסף לשום לב על צרת הכלל.

3. ויקרא כה, לד.

4. דברי הרב קוק נאמרו בעל פה לרב שלמה זלמן שרגאי מאגודת הפועל המזרחי, ופורסמו בעלון הנתיבה א, ניסן תרצ"ג.

5. כך שמענו מפי מו"ר הרב יעקב אריאל. יש לציין כי אין כאן ניסיון להציג תפיסת עולם מרקסיסטית, השוללת את הבעלות על הממון ואת המעמדות, ומחייבת את כולם לחלוק את הרווחים בשווה, ולהביאה בלבוש יהודי. ודאי שזכותו של האדם לצבור רכוש וממון, וודאי שעל עבודה המצריכה ידע וניסיון רבים יותר וכרוכה באחריות רבה יותר - מגיע תגמול גבוה יותר. אולם גם לכך צריך לשים גבול. וראה עוד במאמרו של הרב חיים נבון, לשאלת תפישתה הכלכלית של התורה, צהר יב. מאידך, ראה מאמרו של הרב עדו רכניץ, (משכיל אל דל, צהר יט), שם הוא טוען כי 'ההלכה אינה מציבה כיעד את סגירת הפערים הכלכליים באוכלוסייה'.

6. חשוב לציין כי בעיה נוספת שהצביעו עליה הנביאים היא התעשרות באמצעות עשיית מעשי מרמה ועושק (ראה עמוס ד, א וירמיהו כב, יג). זהו דבר חמור מאוד, אך ברוך ה' אין זו תופעה רווחת במדינת ישראל, ובמקום שנמצאו בו מרמה ועושק, מדינת ישראל אינה חוסכת את שבטה, ומנסה לבערם ככל יכולתה. בדברינו התמקדנו בעושר הנצבר כדון, שלא תוך מרמה ועושק, אך תוך חוסר התחשבות במצוקת העניים.

בצד פעולותיה של הממשלה לשם שמירה על יציבות פסקלית ורווחת השכבות החלשות, צריכה מדינת ישראל לפעול לשם צמצום פערים חברתיים אלו, בין השאר באמצעות מדיניות מס המשיטה על העשירים ועל החברות העשירות מס גבוה יותר משמעותית⁷; ברוח דברי בעל ספר חסידים:

מה שהקב"ה מספיק ונותן לעשיר עושר והוא אינו נותן לעניים ואם היה נותן לאחר היו יכולים מאה להתפרנס באים העניים וצועקים לפני המקום לזה נתת מה שהיה יכול לפרנס אלף ולא עשה עמי טובה ונפרע מן העשיר כאלו גזל עניים רבים.

דבר זה יכול להיעשות גם באמצעות חלוקה נכונה של משאבי המדינה, והפנייתם לשכבות החלשות, על חשבון הפנייתם לשכבות החזקות.⁸

ג. העלאות המס בתקציב 2013-2014

1. גביית מסים בהלכה

מאז ומעולם נהגו בקהילות ישראל לגבות מסים. גביית המס נעשתה הן לצרכים פנימיים של העיר והקהילה, כמבואר במסכת בבא בתרא⁹, והן למימון פעולות השלטון, כפי שמפורש ברמב"ם¹⁰:

רשות יש למלך ליתן מס על העם לצרכיו, או לצורך המלחמות וקוצב לו מכס, ואסור להבריה מן המכס.

בגמרא (שם) אנו מוצאים שני אופנים מרכזיים לחלוקת נטל המס. העיקרון המנחה בכל אופני החלוקה הוא שהם נקבעים לפי המטרה שלשמה נגבה המס, ולפי מידת ההנאה ממטרה זו של האדם שרכושו נישום. האופן אחד הוא גבייה אחידה של המס. אופן חלוקה זה נקרא גם 'מיסוי לפי נפשות', והוא משמש עבור מטרות שמהם נהנים כולם בשווה, כגון מטרות יחסי חוץ ומטרות ביטחון¹¹. האופן האחר הוא גבייה הנקבעת על פי

7. ספר חסידים (מרגליות) סי' תטו.

8. הקדמה זו, בניגוד להמשך המאמר, אינה פסיקה הלכתית במובן המקובל של המושג, היות והיא אינה קובעת גדרים מחייבים אלא מצביעה על ערכים ראויים. אולם לא זו בלבד שאין היא עומדת בניגוד להלכה, אלא שלמיטב תפישתי אלו הערכים שאותם באה ההלכה להוציא אל הפועל בכלים שלה. על מעצבי המדיניות הכלכלית להביא ערכים אלו לידי ביטוי גם בנושאים שבהם ההלכה אינה קובעת עמדה מפורשת.

9. בבא בתרא ז ע"ב ובשו"ע, חו"מ סי' קסג ואו"ח סי' נג-נה.

10. רמב"ם, הל' מלכים פ"ד ה"א.

11. כפי שכותב למשל תרומת הדשן (סי' שמה): 'והיכא דבדעת ורצון הגייס והכרקום על עסקי נפשות דמחשבין אף לפי הנפשות, רוצה לומר אם בענין זה שהכרקום היא מחבורת לסטין רקים ופוחזים, או כגון מלך או מושל המתריס בעיר הזאת לא בשביל להחזיק במס עובד, אלא רק כדי להשחית מדינתו של אותו מושל שהוא מתנגדו ועושה בדרך נצחון ולהכעיס. כל כה"ג ודאי באים גם על עסקי נפשות וגם הורסים נותצין ושורפין לפעמים הכל כדי לקלקל, כה"ג גובין אף לפי הנפשות גם לפי מקרקעי אם יש לחוש עליהם. וכל מה שמחשבין לפי הנפשות נראה דאנשים ונשים וטף שוים בדבר, דלכולהו אית להו סכנת נפשות'.

היקף רכושו ויכולתו הכלכלית של האדם שרכושו נישום. אופן זה של חלוקה נקרא גם 'מיסוי לפי ממון', והוא משמש עבור מטרות שמהן נהנים יותר בעלי ממון, כגון ביטחון פנים. כך עולה ממסכת בבא קמא (קטז ע"ב):

שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטורפה - מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות.

ומסיק התוספות¹²:

כיון דהגייס ברצונו אינו בא על הנפשות דאם לא יעמדו נגדם לא יזיק לגופם הילכך לא חשיב סכנת נפשות לפיכך אם יעמדו עליהם לסטים ונתפשרו עמהם גובין לפי ממון.

אופן זה של חלוקת נטל המס משמש גם עבור מטרות חברתיות שונות הנגזרות ממצוות הצדקה, ובאופן זה בעלי הממון מסייעים לחסרי הממון. וכך כותב הרשב"א¹³:

שאלת: עניי העיר מרובין, והמלכות ביוקר, על כן נפלה הקטטה בין העשירים. כי העשירים הגדולים אומרים: יחזרו על הפתחים, ונתן להם כלנו פת בכל יום כדי שיתפרנסו בו, כי גם העשירים הבינוניים הדין נותן שיתנו לכל העניים בכל יום פת, כמונו. והבינוניים טוענין: שאין הדין נותן כן, אלא שישבו בבתיהם, ולא יחזרו על הפתחים, כי אחינו בשרנו הם, ותהיה פרנסתם מוטלת על הצבור, ונפרע כלנו לפי העושר. **תשובה:** שורת הדין, כדברי העשירים הבינוניים, שהצדקה ופרנסת העניים לפי ממון הוא...

למעשה מרבית המסים שנגבו על ידי הקהילה בעבר ומרבית המסים שנגבים על ידי המדינה המודרנית בהווה, אינם נגבים לשם מטרה מוגדרת אחת, אלא לשם מספר רב של מטרות מורכבות. לכן קבעו הפוסקים שיש לאזן בין אופני הגבייה - 'חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות'¹⁴.

2. מס ערך מוסף - מעמדו ההלכתי

בפוסקים מוזכרת גם שיטת חלוקה נוספת של נטל המס, והיא תשלום עבור צריכה. אפשר למצוא רמזים לשיטת חלוקה זו כבר בתקופת המשנה בתוספתא (ב"מ פי"א הכ"ג):

רשאין בני העיר לומר כל מי שיראה אצל פלוני יהא נותן כך וכך, וכל מי שיראה אצל מלכות יהא נותן כך וכך, כל מי שתראה או מי שתראה פרתו בין הכרמים יהא נותן כך וכך.

12. בבא בתרא ז ע"א, ד"ה לפי.

13. שו"ת הרשב"א, ג סי' שפ; ונפסק להלכה בשו"ע, יו"ד סי' רנ סעי' ה.

14. כך כותב למשל הנודע ביהודה (תנינא חו"מ סי' כב): 'ופשיטא שהמס הוא על שאנו שוכנים בארצותם וכמו מעות דירה והיה ראוי ליתן הכל לפי הנפשות אך אחרי שנותנים לנו ג"כ מחיה לעסוק במו"מ ולכן ראוי ליתן גם לפי ממון'. כמוכן שכיום אנו יושבים בארצנו והמטרות השתנו, אך העיקרון נשאר דומה, ולפיו צורכי ביטחון ותשתיות, ראוי היה שייגבו לפי ממון, ואילו צורכי רווחה וביטחון פנים, ראוי שייגבו לפי ממון. כך מסיק להלכה גם ספר נחלת שבעה, ח"א סי' כז.

בעבר היה מקובל מאוד מס מסוג זה אשר נגבה לפי מידת צריכת הבשר, עבור מטרות שונות של הקהילה ('הג'בילה'). היו קהילות שגילו עניין במעבר לשיטת מיסוי זו, שכן הגבייה המרוכזת מבעל האטליז הייתה נוחה הרבה יותר, ופטרה מן הצורך להחזיק מערכת שומה וגבייה.

נחלקו הפוסקים האם מס זה נחשב למס אחיד - 'לפי נפשות', שכן העני משלם אותו עבור הוצאות למחייתו¹⁵; או שמס זה משלב את שני עקרונות הגבייה, שכן העשיר צורך יותר מהעני בסופו של דבר¹⁶. בכל מקרה מוסכם על הפוסקים שאין להמיר מיסוי לפי ממון במיסוי לפי צריכה, למרות הנוחות שישנה בגבייתו, בשל הפגיעה בעניים. וכך כותב ה'חתם סופר' (חו"מ סי' קיז) בנוגע למקרה שהיה:

חמש שנים הסכימו שלא להטיל מס על אוכלי בשר אלא להעריך כל אחד הערכתו וכדין וכהלכה, ועתה נתחלקו לצדדין יותר מחצי מנין ובהם רוב בנין (= האנשים המבוססים יותר - א.ס) רוצים להסיר מעל שכמם משא ההערכה ולהטיל על הבשר וחצי האחר (האנשים העניים יותר. א.ס) ממאנים מטעם שע"ז יפסידו להפחותי ערך והם רוב אוכלי בשר וירוויחו העשירים, פשיטא דדינא הוא להעריך אותו חלק מס שעפ"י ממון יעריכו עפ"י עשרו ומשאו ומתנו של ב"א לא על המאכלים ומשקים אעפ"י שמאז היו נוהגים כן אז היה בהסכמת כולם והיו יכולים להסיע לעבור על דין תורה אבל עכשיו שחזרו לדין תורה שוב אינם יכול לעכב...

מס ערך מוסף (מע"מ) פועל אף הוא על פי אותו עיקרון ומעלה את אותה התלבטות, שכן יש מקום להסתפק כיצד לראות אותו: אפשר לראות בו מס המוטל באופן שווה, הפוגע בעיקר בעניים, שכן חלקו היחסי של מס זה מכלל הכנסותיו של העני (15%) גדול יותר מחלקו היחסי של המס בהכנסות העשיר (10%)¹⁷. אך אפשר לראות בו מס המאזן בין שתי צורות הגבייה, שכן בפועל, חמשת העשירונים העליונים צורכים יותר ומשלמים יותר מע"מ מחמשת העשירונים התחתונים (יחס של 1:2).

3. שיטות המיסוי בעולם המודרני

בעולם המערבי ובמדינת ישראל מקובלים שני סוגי מסים: מסים ישירים כדוגמת מס ההכנסה, ומסים עקיפים כדוגמת המע"מ. אם ננסה לבחון לאלו ממערכות המס ההלכתיות שייכים מסים אלו, נראה כי המסים הישירים הנקבעים באופן דיפרנציאלי על פי רמת ההכנסה דומים יותר למיסוי לפי מצב כלכלי ('לפי ממון'); ואילו המיסוי העקיף ובראשו המע"מ, דומה יותר למיסוי הרחבי ('לפי נפשות')¹⁸. עם זאת אין זה מדויק, שכן

15. כך כותב רבי חיים פלאגי בספרו משא חיים (מערכת הג' אות טז), וז"ל: 'זה החוב הוא לפי ממון ולא לפי נפשות איך יתכן להטיל כל החוב הנזכר על הג'אבילה דהוי לפי נפשות לבד ולא לפי ממון דבר שהוא הפך תורתנו הקדושה...'

16. ר' משה טייטלבוים ז"ל, בספרו השיב משה, חו"מ סי' צד.

17. הנתונים מתבססים על נתוני משרד האוצר (מנהל הכנסות המדינה דו"ח שנתי 2009-2010).

18. יש להעיר כי שני צדדי המשוואה אינם מדויקים:

את מדרגת המס הראשונה משלם עובד המרוויח שכר שאינו מאפשר להחזיק משפחה מעל לקו העוני¹⁹. במדרגה זו, עצם הטלתו של מס ההכנסה אינה מתחשבת במצבו הכלכלי של העובד, המשלם כמעט כמו מי שמרוויח פי שתיים ויותר ממנו, ונמצא במצב כלכלי טוב ממנו לאין ערוך²⁰.

ד. הגדלת נטל המס בתקציב 2013 לאור ההלכה

מתוך הנחה שאי אפשר להתחמק מהצורך להתמודד עם הבעיה בגירעון תקציב המדינה, ומתוך הנחה שהנתח שנוטלת ההעלאה בנטל המס מכלל ההתמודדות עם הגירעון הוא נתון²¹, עלינו לבחון האם העלאת המס נעשתה באופן התואם את דרישות ההלכה. כדי לבחון את הדברים חילקנו את כלל ההצעות להעלאת המס לארבעה סוגים: מיסוי הפוגע בעיקר בעשירים, מיסוי הפוגע בעיקר בעניים, מיסוי דיפרנציאלי לפי הכנסה ומיסוי לפי צריכה. בבדיקה התקבלו התוצאות הבאות²²:

מצד אחד, מס הכנסה אינו ממש מיסוי 'לפי ממון', שכן המיסוי לפי ממון נקבע לפי שווי נכסיו של האדם, המקביל למס רכוש, ואילו מס ההכנסה נקבע לפי הכנסתו של האדם. פער זה יכול לבוא לידי ביטוי במקרה שבו אדם אב למשפחה ברוכת ילדים עובד קשה למחייתו ומרוויח 10000 ₪ בחודש. סכום זה הוא סכום שאיתו הוא יתקשה לגמור את החודש, וכל שכן שלא יוכל לקנות איתו דירה, ובכל זאת הוא ישלם מס כמו זוג צעיר, בניגוד להורים עשירים, הגרים בדירה משלהם ומרוויחים סכום דומה. אף על פי כן נראה כי בדרך כלל גובה ההכנסה משקף את מצבה הכלכלי של המשפחה, ולפיכך דומה מס ההכנסה למס 'לפי ממון' המוכר מספרות הפוסקים; וכך אמר לנו הרב יעקב אריאל.

מצד שני גם המע"מ אינו ממש מיסוי לפי נפשות, שכן כאמור לעיל, העשירים משלמים הרבה יותר מע"מ מהעניים. אי לכך אפשר לומר שבאופן כללי העיוותים הללו מקזזים זה את זה, ואם איננו יכולים לדבר ממש על מיסוי לפי ממון ומיסוי לפי נפשות, אנחנו יכולים להמציא אולי מושגים חדשים: מיסוי תואם ממון ומיסוי תואם נפשות.

19. כדי להחזיק משפחה עם שלושה ילדים מעל קו העוני, צריכה המשפחה להגיע להכנסה נטו של 7502 ₪ (ע"פ דו"ח העוני 2011). במדרגת המס הראשונה נכנסים אנשים אשר הכנסתם השנתית ברוטו היא 63360 ₪, כלומר הכנסתם החודשית ברוטו היא 5280 ₪. הורדת 11.5% מס הכנסה מעובד זה תוריד מהכנסתו 607 ₪. ביטוח לאומי וביטוח בריאות בשיעור 3.5% יורידו מהכנסתו 185 ₪ נוספים, ותישאר בידי הכנסה נטו של 4488 ₪ (בלי כל הפרשות סוציאליות). מיצוי כושר ההשתכרות של משפחה זו, דהיינו יציאתה לעבודה של אם המשפחה בשכר מינימום בחצי משרה, תכניס למשפחה זו הכנסה נוספת של 2150 ₪ ברוטו, שהם 2075 ₪ נטו. משפחה זו תרוויח סך הכול 6563 ₪ נטו. אחרי קיצוץ קצבת הילדים (שבו נדון בהמשך), תוסיף זו למשפחה 435 ₪ בלבד. משפחה זו תגיע לסכום של 6998 ₪ הכנסה נטו, אחרי תשלומי העברה, בעוד שכאמור, כדי להגיע לקו העוני, חייבת היא להשיג 7502 ₪.

20. לשם הדגמה: מי שמרוויח 5280 ₪ בחודש, ישלם 11.5% מס, ומי שמרוויח עד 14000 ₪ בחודש, ישלם 15.5% מס. הפער במיסוי קטן יחסית, בעוד הראשון נחשב לעני והאחרון נמצא הרבה מעל קו העוני. בפועל אישרה הממשלה העלאת מס מינורית יותר, אולם שמרה היא על אותה חלוקה עקרונית.

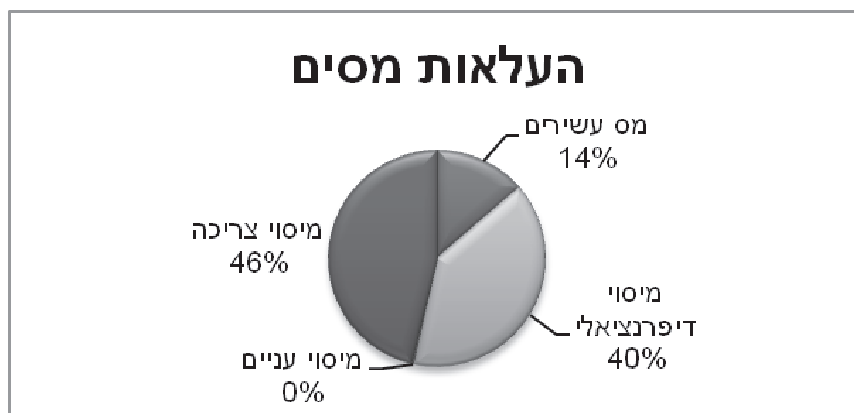
21. שכן ניתן להציע קיצוצים והתייעלויות נוספות ולהעלות פחות את נטל המס.

22. הנתונים מתבססים על הצעת התקציב של האוצר לשנת 2013-2014, כפי שפורסמה בחודש אפריל באתר משרד האוצר. הסכומים במיליוני ₪ (מלש"ח). כאמור, בפועל נערכו שינויים במהלך דיוני התקציב אשר הפחיתו את שיעור העלייה במס ההכנסה.

מיסוי הפוגע בעשירים		מיסוי דיפרנציאלי לפי הכנסה		מיסוי לפי צריכה		מיסוי הפוגע בעניים	
מס חברות	630	העלאת מס הכנסה	4070	העלאת המע"מ	4620	ביטוח	45
ביטול פטור ממע"מ לתיירים	530	ביטול פטור פנסיוני	1160	מס רכישה על דירה	1050	לאומי	
ביטול נקודת זיכוי לבעלי תואר	190	ביטול הצמדת נקודות הזיכוי למדד	190	עצירת הפחת מכסים	265	לעקרות בית	
מיסוי מוצרי יוקרה	170			מכסים על ביגוד	150		
מכסים על דג אמנון	110			העלאת השתתפות עצמית לקופ"ח	200		
תיקון חוק עידוד השקעות הון	120						
מס שבח על דירה שנייה	60						
מס על הגרלות	50						
סך הכל	1860	סך הכל	5420	סך הכל	6285	סך הכל	45

לשם המחשה, נציג את התוצאות באמצעות התרשים הבא:

1. הערות על העלאות המס בהצעת תקציב המדינה

מיסוי לבעלי הכנסות נמוכות

כאמור לעיל המיסוי הראוי על פי ההלכה הינו מיסוי המתחלק בין מיסוי דיפרנציאלי לפי יכולת כלכלית ('מיסוי לפי ממון') ובין מיסוי רוחבי ('מיסוי לפי נפשות'). כפי שניתן לראות, בתקציב המדינה המוצע מתקיים יחס זה באופן מובהק, והמיסוי לפי צריכה הוא פחות ממחצית ההעלאה במסים. ואולם כפי שהערנו לעיל, אין הדבר נכון בנוגע למדרגת המס הראשונה. מפרנס עיקרי הנמצא במדרגת מס זו, משפחתו נמצאת מתחת לקו העוני או סמוך לו.

אפשר לתקן דבר זה אם יוחלט כי שומת המס תיקבע לשני בני הזוג ביחד. כך לא ייגבה מס ממשפחה, שאחר שמיצתה את כושר ההשתכרות שלה, סך הכנסותיה אינו מאפשר לה לעבור את קו העוני, אחרי תשלומי העברה.²³

צמצום פערים חברתיים

כאמור לעיל, צמצום פערים חברתיים הינו יעד נדרש על פי היהדות. במדיניות המס הנוכחית לא נעשה די כדי לצמצם פערים אלו.²⁴ אפשר להציע שינויים נוספים במדיניות המס כדי שתביא לצמצום הפערים הללו, תוך שמירת האינטרסים הכלכליים של מדינת ישראל.²⁵ אחד השינויים שיכול לעשות זאת מבלי לפגוע בחלוקה היחסית בין המסים השונים הוא הנהגת מע"מ דיפרנציאלי.²⁶ דהיינו מע"מ נמוך במיוחד, אם בכלל, המוטל על מוצרי צריכה בסיסיים, מע"מ ממוצע על מרבית המוצרים ומע"מ גבוה במיוחד על מוצרי מותרות ושירותים המאפיינים את בעלי ההכנסות הגבוהות.

דמי ביטוח לאומי לעקרות בית

בנוגע לדמי ביטוח לאומי וביטוח בריאות אשר הושתו על עקרות הבית, קשה לקבוע עמדה הלכתית ברורה. מצד אחד מס זה אמור להיות ביטוח שממנו נהנה האדם שמשלם אותו, וכפי שראינו מיסוי זה בהחלט לגיטימי לפי ההלכה. מצד שני מס זה פוגע ישירות בעיקר משפחות העניות, שבהן האם עובדת בתוך ביתה בגידול ובחינוך ילדיה,

23. את המיסוי יש לקבוע לפי הטבלה הבאה:

מספר ילדים	קו העוני (הכנסה מינימלית נטו אחרי תשלומי העברה)	קצבת ילדים	הכנסה משותפת מינימלית נטו	מדרגת מס ראשונה (11.5%)
0	4001	0	4001	5280 לאדם (ללא שינוי)
1	5301	145	5156	5280 לאדם (ללא שינוי)
2	6401	290	6111	5280 לאדם (ללא שינוי)
3	7502	435	7067	8127 לזוג
4	8502	580	7922	9110 לזוג
5	9502	725	8777	10093 לזוג
6	10402	870	9532	10961 לזוג

24. יש לציין כי בשנת 2008 הסתכם נטל המס הישיר בישראל בכ- 17.5% מהתמ"ג, לעומת כ 22.3% מהתמ"ג בממוצע במדינות ה OECD. מצד שני, נטל המיסוי העקיף בישראל גבוה בהשוואה למדינות ה OECD, ועמד באותה שנה על כ 16.2% מהתמ"ג, לעומת 10.2% מהתמ"ג במדינות ה OECD. (הנתונים על פי הדו"ח השנתי של מנהל הכנסות המדינה 2009 - 2010, פרק כ- השוואות בינלאומיות. מצב זה עלול לגרום להגדלת אי השוויון בחברה לעומת מדינות ה OECD, שהרי מיסוי עקיף בשיעור גבוה פוגע יותר בשכבות החלשות - ראה מחקרה של אילנית בר מהמחלקה לפיקוח תקציבי במרכז המחקר והמידע של הכנסת, פורסם "ב באב, תשע"ב.

25. כפי שכבר כתבנו בעבר, שמירה על יציבות פיסקלית של המדינה שקולה לפיקוח נפש, ועל כן יש מקום להחיל עליה את דבריו של החפץ חיים בספר אהבת חסד ח"ב, פ"כ סעי' ב. וראה גם מאמרו של הרב שלמה אבינר, מותרותיך אינם קודמים לחיי חברך, צהר יט.

26. כנהוג במדינות מפותחות רבות באירופה.

אך אינה עובדת מחוץ לביתה ואינה מוסיפה כל מקור הכנסה. קביעת פטור לעקרות הבית נעשתה עד כה בשל מצוות צדקה המוטלת על המדינה, ואין סיבה אמיתית להפסיק מתן פטור זה, שהוא נתח קטן מאוד מתקציב המדינה (45 מליון ₪), אך נטל עצום על משפחות במצוקה (162 ₪ למשפחה לחודש).

ה. קיצוצים בתקציב המדינה

1. מדינת רווחה בראי ההלכה

מצוות צדקה, המחייבת את האדם המבוסס לעזור לאדם העני ולהעמידו על רגליו מבחינה כלכלית, מוזכרת כמה פעמים בתורה²⁷, ונידונה רבות בהלכה²⁸. מצווה זו מוטלת הן על האדם²⁹ והן על הציבור כולו, ולענייננו - על המדינה, כפי שפוסק הרמב"ם³⁰:
כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהם גבאי צדקה אנשים ידועים ונאמנים שיהיו מחזירין על העם מערב שבת לערב שבת ולוקחין מכל אחד ואחד מה שהוא ראוי ליתן ודבר הקצוב עליו... מעולם לא ראינו ולא שמענו בקהל מִישראל שאין להן קופה של צדקה...

בתור חלק מחובה זו, מוטל על המדינה לדאוג כי לכל אזרח יתאפשר קיום כלכלי מינימלי, שכן כאשר ההלכה נדרשת להגדיר את העני שחובה לסייע לו, ההלכה מצדדת במדד אובייקטיבי מורחב. כך עולה מהמשנה במסכת פאה (פ"ח מ"ח), הקובעת סכום מינימום שמי שמחזיק בו אינו נחשב לעני. סכום זה מוסבר על ידי הראשונים בתור סכום המספיק להוצאות העני ומשפחתו עבוד אוכל וביגוד³¹. לסעיף האוכל והביגוד מוסיפים הפוסקים גם את סעיף הדיור³² ואת סעיף השירותים הרפואיים³³. על המדינה לדאוג כי לכל אדם יהיה מספיק כסף כדי לאפשר לעצמו תנאי מחיה בסיסיים אלו. עם זאת, חובת המדינה לדאוג לצרכים אלו של האזרח אין משמעותה כי על המדינה לתת כסף לכל אזרח שחסר לו, שכן ישנן כמה דרכים לקיים את מצוות הצדקה. על פי

27. ראה למשל דברים טו ז-ח: 'פִּי יְהִי בְּךָ אֲבִיּוֹן מֵאֶחָד אֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יִקְוֶה אֲלֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא תֵאֲמַץ אֶת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֶחָד הָאֲבִיּוֹן: כִּי פִתַּח תִּפְתָּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תִּעֲבִיטֵנּוּ דֵי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֵר לוֹ.'

28. רמב"ם, הל' מתנות עניים; ושולחן ערוך, יו"ד הלכות צדקה.

29. כך כותב רמב"ם בספק המצוות, מצוות עשה קצה; וראו עוד: שם, מצוות עשה קכ-קכד; שם, קל: 'שצונו לעשות צדקה ולחזק החלשים ולהרחיב עליהם...'; וכתב עוד במצוות לא תעשה רלב: 'שהזהירונו שלא למנוע צדקה והרחבה מהאביונים מאחינו אחר שנדע חולשת ענינם ויכלתנו להחזיק בהם... וזה אזהרה מלקנות מדת הכילות והאכזריות שתמנע מעשות הראוי'; וראו עוד: שם, לא תעשה רי-ריד.

30. רמב"ם, הל' מתנות עניים פ"ט ה"א, ה"ג.

31. ר"ש משאנץ, בפירושו למשנה הנ"ל.

32. שו"ת משפטי עוזיאל, ח"ב יו"ד סי' מד.

33. שו"ת מהרי"ק, סי' קכח. ועיין במאמרו של הרב עדו רכניץ, 'מדידת עוני בהשראה יהודית', תחומין כז.

ההלכה, הדרך הטובה ביותר לקיימה היא לחלץ את הנזקק ממעגל המצוקה ולהביא אותו לעצמאות כלכלית, כפי שפוסק הרמב"ם³⁴:

שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול, ועל זה נאמר 'והחזקת בו גר ותושב וחי עמך', כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך לכן על הממשלה לדאוג לשמירת האיזון התקציבי והמשך הצמיחה, כדי לאפשר תעסוקה לכל. שאר יעדי הרווחה של הממשלה, אסור שיפגעו ביעד זה, ואין לעשות צעדים אשר יפגעו פגיעה ניכרת בתעסוקה. כמו כן, על פי ההלכה אין חובה לסייע למי שיכול להתפרנס בכוחות עצמו ובוחר שלא לעשות זאת, כפי שנכתב בשו"ת מהרשד"ם³⁵: מי שאבותיו ואחיו וארץ מולדתו רגילים להתפרנס מטרחה ועמלם ויגיע כפיהם והוא רוצה להתנהג מעונג בלתי עמל דאין זה נקרא יחסר לו כי הוא מחסר את עצמו ושאיש כזה אין על הצבור מוטל לפרנסו ולא על קרוביו הוי כמי שיש לו ואינו רוצה להתפרנס משלו שאין נזקקין לו.

מבחינת אופני הסיוע, יש שתי שיטות שעל פיהן עשויה להתנהל מדינה החפצה ברווחת אזרחיה. שיטה אחת היא השיטה הסלקטיבית, שלפיה רק מי שבאמת זקוק לעזרה, יקבלה מהמדינה. שיטה אחרת היא השיטה האוניברסלית, שעל פיה על המדינה לספק סיוע נרחב לכלל האוכלוסייה בלא מבחני זכאות³⁶. החיסרון בשיטה הוא שהסיוע האוניברסלי מגיע על חשבון הסיוע שאפשר היה לתת למי שבאמת נזקק לו. מבלי להיכנס לויכוח איזו שיטה עדיפה מבחינה מעשית, ברור שלפי הלכות צדקה יש לדגול בשיטת הסיוע הסלקטיבי, שלפיה יקבל עזרה רק מי שבאמת זקוק לה³⁷. יתר על כן, מי שאינו זקוק לכך, אסור לו להיעזר באחרים³⁸.

עולה מכאן כי על המדינה לדאוג שלכל אדם תימצא עבודה שהוא יוכל להתפרנס ממנה, ושכל משפחה לא תגיע למצב שהיא תצטרך עזרה חיצונית כדי 'לגמור את החודש', אלא תצליח לעשות זאת בכוחות עצמה. הדבר אינו צריך להיעשות רק באופן ישיר, באמצעות

34. רמב"ם, הל' מתנות עניים פ"י ה"ז.

35. שו"ת מהרשד"ם, יו"ד סי' קסו. וכן כתבו שו"ת חתם סופר, יו"ד סי' רכט; ספר חסידים (מרגליות), סי' אלף לה. כן ראה דרישה, אבה"ע סי' עא ס"ק ג, שפוסק כך להלכה. באופן נאה כתב בעל הכלי יקר (שמות כג, ה) 'ומכאן תשובה על מקצת עניים בני עמינו המטילים את עצמם על הצבור ואינן רוצים לעשות בשום מלאכה אף אם בידם לעשות באיזו מלאכה או איזו דבר אחר אשר בו יכולין להביא שבר רעבון ביתם, וקוראים תגר אם אין נותנים להם די מחסורם. כי דבר זה לא צוה ה' כי אם עזוב תעזוב עמו הקם תקים עמו, כי העני יעשה כל אשר ימצא בכחו לעשות ואם בכל זה לא תשיג ידו, אז חייב כל איש מישראל לסעדו ולחזקו וליתן לו די מחסורו אשר יחסר לו'.

36. באופן כללי זוהי השיטה הנהוגה ברוב מדינות המערב, ובכללן במדינת ישראל. המדינה מעניקה סל קצבאות ושירותים, כגון קצבת ילדים, קצבת זקנה ועוד לכל האזרחים, בין לנזקקים לו ובין לאלו שאינם נזקקים לו. היתרון בשיטה זו הוא שהנזקק אינו נדרש להוכיח את נזקקותו, אלא המדינה ביוזמתה מנסה למנוע מצבי נזקקות.

37. טור, יו"ד סי' רנג.

38. שולחן ערוך, יו"ד סי' רנה סעי' א.

תשלומי העברה, שכן אלו עשויים לגרום לתלות מתמשכת בקופה הציבורית. אלא הדבר צריך להיעשות בעיקר באופן עקיף, באמצעות הנחה במיסוי הישיר והעקיף, הנחה במעונות יום ובתשלומים למשרד החינוך, על ידי מענקי משכנתא, ובאמצעות כל שירות אחר שהמדינה מספקת לאזרחיה, אשר יינתן למשפחה זו בלי תשלום. רק לאחר שהונחו כל רשתות הביטחון, והמשפחה בכל זאת הידרדרה, יעמדו שירותי הרווחה לרשותה. בסופו של דבר, יש להגיע לכך שכל משפחה עובדת תוכל 'לגמור את החודש' במינימום השכר ההכרחי לשם כך.

1. הקיצוצים בתקציב 2013-2014

במאמר זה איני מתייחס לכלל השינויים בתקציב הממשלה, אלא רק לשירותים שמספקת הממשלה, הנוגעים בסופו של דבר לכיסו של האזרח, ומממשים באופן כזה או אחר את חובתה של המדינה לקיום מצוות הצדקה. בהצעת התקציב נעשו שינויים רבים אשר רובם עולים בקנה אחד עם דרישות ההלכה. הכיוון הכללי של השינויים בתקציב הוא שמירה על יציבות פיסקלית והימנעות מצעדים פופוליסטיים כדי למנוע עלייה באבטלה. כיוון זה עולה בקנה אחד עם דרישתה של ההלכה לדאוג למקום פרנסה לעני, והגדרתה של דאגה זו בתור קיום מצוות צדקה באופן הטוב ביותר. כמו כן נעשו בהצעת התקציב כמה שינויים מבורכים, אשר גורמים לכך שהעזרה שנותנת המדינה לאזרחיה תהיה מכוונת יותר כלפי העניים בכלל וכלפי עניים אשר עובדים לפרנסתם בפרט. בין השינויים הללו אפשר למנות את ההפחתה בשכרם של נושאי משרות שלטון³⁹, את הקביעה כי מעונות יום ימומנו לפי מבחן הכנסה לשני בני הזוג, והצהרונם ימומנו רק לעניים (שלושה אשכולות תחתונים). אפשר גם למנות ואת הדרישה כי הנחות בארנונה יינתנו רק לפי מבחן הכנסה, גם לאזרחים ותיקים, ואת הקביעה כי סיוע במשכנתאות יינתן גם הוא לפי מבחן הכנסה ומיציג כושר ההשתכרות. כמו כן, ביטול התמיכה בתלמידי ישיבות⁴⁰ מחו"ל עולה בקנה אחד עם דרישת ההלכה לתמוך בראש ובראשונה בעניים המתגוררים דרך קבע במדינת ישראל. וכך פסק ה'שולחן ערוך'⁴¹: 'ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת ויושבי ארץ ישראל קודמין ליושבי חוצה לארץ'. על כך הוסיף הרמ"א: 'והקבועים בעיר קרויים עניי העיר, והם קודמין לעניים אחרים הבאים לשם ממקומות אחרים'.

39. אם כי באופן מתמיה בניגוד לשאר הקיצוצים, הפחתה זו זמנה מוגבל לשנה אחת בלבד. ולו לשם ההגינות, יש לקבוע את ההפחתה בתור הפחתה קבועה, ולכשירחיב' וייפסקו הקיצוצים לציבור, תעלה הממשלה את השכר לנושאי המשרה בשלטון.

40. זהו צעד שוויוני, לאור העובדה שיהודי מחו"ל המגיע ללמוד בארץ במוסד אקדמי שאינו מוסד תורני, ואינו מתכוון להקלט בארץ בתור עולה חדש, מחויב לשלם באוניברסיטאות שכ"ל גבוה במיוחד (125%).

41. יו"ד סי' רנא סעי' ג.

עם זאת נעשו בתקציב כמה שינויים שאינם עולים בקנה אחד עם דרישות ההלכה, אשר יש למצוא להם חלופה אחרת במסגרת התקציב:

1. הפסקת השתתפות פרוגרסיבית בתשלומי הורים

בין ההחלטות שהתקבלו בעקבות דו"ח טרכטנברג, התקבלה החלטה כי הממשלה תקצה סכום כספי גבוה (350 מלש"ח בשנת 2013 ו 500 מלש"ח בשנת 2014) לשם השתתפות בהוצאות הורים לשכר לימוד. השתתפות זו נועדה להיות פרוגרסיבית, כלומר מכוונת לשכבות העניות אשר אינן יכולות לעמוד בתשלומים למוסדות החינוך. משרד האוצר הציע לקצץ את התקצוב של תמיכה זו באופן ניכר (345 מלש"ח). בפועל החליטה הממשלה לקבל את הצעת האוצר בחלקה, ולקצץ בסכום של 195 מלש"ח. הפסקת תמיכה זו פוגעת ישירות בשכבות החלשות, ועשויה לפגוע בחינוך ילדיהן ולהעמיק את העוני אצל העניים, ויש לבטלה.

2. קצבת הילדים

קצבת הילדים, כמו שאר תשלומי ההעברה, היא אמצעי סיוע אוניברסלי בידי המדינה, אשר נועד לסייע למשפחות עניות מבלי לבחון אותן במבחן הכנסה. תרומתה של קצבת הילדים למניעת העוני משמעותית ביותר⁴². בנוגע לקצבת הילדים החליט האוצר לנקוט בשני צעדים: האחד לבטל את קצבת הילדים לעשירים ביותר⁴³, והשני, להפחית את קצבת הילדים הפחתה קיצונית⁴⁴. משמעות ההפחתה בקצבת הילדים היא העמקת העוני בקרב המשפחות העניות⁴⁵. כמו כן הפחתה זו תפגע קשות גם במשפחות עובדות, אשר צריכות את קצבת הילדים כדי להיחלץ מהעוני⁴⁶.

42. על פי נתוני דו"ח העוני לשנת 2011 (דו"ח ממדי העוני והפערים החברתיים פורסם על ידי המוסד לביטוח לאומי בכסלו תשע"ג), קצבאות הילדים מקטינות את מספר המשפחות העניות באוכלוסיה (תחולת העוני) בשיעור של 7.1%. כמו כן הפחתת 100 ש"ח בקצבאות הילדים, משמעותה הגדלת מספר המשפחות העניות באוכלוסיה ב 1.0%.

43. המשתכרים מעל 800000 ש"ח בשנה.

44. כיום קצבאות הילדים מחולקות באופן הבא:

מקום במשפחה	הילד	1	2	3	4	5 ומעלה
שיעור הקצבה		175	263	263	263	175

אחרי השינוי שהתקבל יקבל כל ילד ללא תלות בשנת לידתו או מקומו במשפחה, סכום קבוע של 140 ש"ח. משמעות ההפחתה היא כי משפחה שלה ארבעה ילדים בגילאים 15, 12, 9, 6, המקבלת כיום סכום של 964 ש"ח, תקבל אחרי השינוי סכום של 560 ש"ח - הפחתה של 400 ש"ח.

45. על פי נתוני הביטוח הלאומי תחולת העוני עולה ככל שעולה מספר הילדים במשפחה. 67.4% מכלל המשפחות הגדולות (4 ילדים ומעלה) הן עניות.

46. על פי נתוני הביטוח הלאומי, משפחה שלה ארבעה ילדים הממצה את כושר ההשתכרות (עבודה במשרה וחצי), עדיין אינה מצליחה לעבור את קו העוני (הכנסתה מגיעה ל 78% בלבד מקו העוני). אחרי תשלום קצבת ילדים מצליחה המשפחה לחצות את קו העוני.

השיקול להפחתת קצבת הילדים היא עלותה הגבוהה⁴⁷ ביחס לתרומתה להורדת תחולת העוני⁴⁸. דבר זה ניתנת לפתרון אם תבוטל קצבת הילדים למשפחות שאינן זקוקות לה כדי להיחלץ מהעוני, אלא שעד כה לא נעשתה כל פעולת בדיקת זכאות לשם מתן קצבת ילדים. אולם לאור ההחלטה לשלול קצבת ילדים מבעלי הכנסות גבוהות ביותר, מוכח כי הדבר אפשרי מבחינה טכנית, ויש להרחיב את ביטול הקצבה גם לבעלי הכנסות שאינם זקוקים לעזרת המדינה בגידול ילדיהם; ולכל הפחות למשפחות המשתכרות מעל ההכנסה הממוצעת. הרווח שיתקבל מהפסקת קצבת הילדים למשפחות אלו יאפשר להמשיך ולהעביר קצבת ילדים למשפחות העניות.

3. ביטול השתתפות המדינה בהוצאות למעונות יום עבור סטודנטים

עד היום משרד התמ"ת השתתף בעלות מעונות יום לילדי סטודנטים. הצעת התקציב קובעת כי הסבסוד ינתן רק לסטודנטים עד גיל 21. הצעה זו תמוהה, שכן אם המדינה מעוניינת ביציאת אנשים למעגל העבודה, הרי שהאפשרות לשלוח את הילדים למעון תומכת ביכולתם של סטודנטים נשואים לרכוש מקצוע⁴⁹. אכן, בעקבות הפעלת לחץ ציבורי, הצעה זו לא נתקבלה.

4. הפחתת תמיכה במוסדות לימוד תורניים

אחד העקרונות הבסיסיים הנותן תוקף לחוקי המדינה לפי ההלכה הוא עקרון השוויון. לפי עיקרון זה, חוק שמפלה לרעה קבוצה אחת על פני קבוצה אחרת הינו חוק בלתי שוויוני ובלתי ראוי. ההלכה קוראת לחוק מפלה ובלתי שוויוני בשם 'דינא דגזלנותא'. וכך כותב הרא"ש בשם רבנו תם⁵⁰:

הא דאמרו דינא דמלכותא דינא היינו דוקא כשהמלך משוה גזירותיו על כל בני מלכותו אבל אם הוא משנה למדינה אחת לאו דינא הוא.

משמעות הדבר שחוק שאינו שוויוני שומט את בסיסו המוסרי וממילא מאבד את תוקפו ההלכתי. אין זה משנה אם החוק אינו שוויוני ביחס לחרדים, לחילוניים, לשמאלנים או

47. 7 מיליארד, על פי נתוני האוצר.

48. על פי נתוני הביטוח הלאומי בדו"ח הנ"ל.

49. ייתכן שההצעה הוצעה מתוך הנחה מוטעית כי אנשים מתחתנים ומולידים ילדים רק אחרי סיום התואר. אולם במדינת ישראל קיימות חברות שבהן מקובל להתחתן בתחילת שנות העשרים, ולימודי המקצוע נעשים אחרי הנישואין ולידת ילדים, ואין לפגוע ביכולתם לרכוש מקצוע. עלינו להעיר כי מהצעת קיצוץ זו עולה רושם שנעשתה מתוך ניסיון לפגוע באוכלוסייה החרדית, שכן החוק מגדיר כיום תלמיד ישיבה בתור סטודנט הזכאי להנחה במעון, והצעת התקציב מציעה להפסיק את התמיכה לשתי קבוצות אוכלוסייה אלו. אלא שלמעשה, קבוצת הסטודנטים (שאינם דתיים) המחזיקים ילד במעון קטנה ביותר, בעוד קבוצת האברכים המחזיקים ילד במעון גדולה מאוד. אם האוצר מעוניין לקבוע כי רק אדם העובד לפרנסתו או לומד לשם רכישת מקצוע זכאי להנחה, אין כל היגיון בהגבלת הגיל. כך גם אברך, אחרי שיסיים את לימודיו התורניים ויהיה מעוניין לרכוש מקצוע, יוכל ליהנות מההטבה אשר נועדה לעודד יציאה לעבודה.

50. בפירושו למסכת נדרים כח ע"א, הובא להלכה בבית יוסף, חו"מ סי' שסט.

לג'ינג'ים - אם אמות המידה של החוק אינן שוויוניות ואינן ענייניות - החוק פסול מעיקרו.

הערה זו נכתבה בשל החלטת הממשלה **לקצץ** את תמיכת המדינה במוסדות תורניים בסכום של 200 מליון ש"ח בשנת 2013, ובסכום זהה בשנת 2014. זאת לעומת החלטת הממשלה **להעלות** את תקציב ההשכלה הגבוהה בסכום דמיוני של 1.4 מליארד ש"ח בשנת 2013, וב-300 מלש"ח נוספים בשנת 2014. העדר השוויון בין הקיצוץ במוסדות הלימוד התורניים ובין העלאת התקצוב של יתר המוסדות העל תיכוניים זועק לשמים. צעד זה הוא פגיעה חמורה בעיקרון השוויון שדורשת ההלכה, ואין לו בסיס מוסרי ותוקף הלכתי.

5. חובת לימודי הליבה בתור תנאי לתמיכת הממשלה

שאלה זו איננה שאלה כלכלית אלא שאלה ערכית, ואין זה נכון שהיא תהיה חלק מתקציב המדינה. שכן אם יש למדינה די כסף לממן את מוסדות החינוך התורניים כאשר ילמדו בהם לימודי ליבה, יש לה גם את הכסף לממן אותם בלא שילמדו בהם לימודי ליבה. ההנחה העומדת בתשתית הצעת התקציב, שלפיה העדר לימודי הליבה מונע את היציאה לשוק העבודה - טעונה הוכחה. שכן בשנים האחרונות אנו רואים כיצד רבים מבני הציבור החרדי המעוניינים לצאת לשוק העבודה מצליחים להשתלב בו היטב בתפקידים שונים, אחרי השלמת השכלה והכשרה מתאימה בפרק זמן קצר, גם בלא שלמדו לימודי ליבה מלאים בגיל החינוך היסודי והחינוך העל יסודי. נושא זה אמור להיבחן במשרד החינוך בכלים מקצועיים, בלא משוא פנים להלכי רוח משתנים ובלא דעות קדומות.

נוסיף ונאמר כי הכנסת נושא זה לתוך מסגרת התקציב מעלה יותר מחשד כי הקיצוצים בתקציב מונעים ממניעים שאינם כלכליים טהורים ואינם נובעים רק מרצון לשמור על יציבות פיסקלית, אלא ממאבק בין השקפה חילונית להשקפה חרדית⁵¹. מאבק זה לגיטימי בהחלט בזירה הפוליטית והציבורית, אך אין לו מקום במסגרת תקציב המדינה. תקציב המדינה אינו ראוי לשמש אמצעי כפייה כלפי החברה החרדית, ואין דרכה של מדינת ישראל לעשות כן כלפי כל חברה אחרת.

ז. המלצות מעשיות

אחת המטרות ששם מכון כתר לנגד עיניו היא השפעה על המדיניות הכלכלית של מדינת ישראל, כדי שזו תפעל לאורה של תורת אמת. אי לכך גיבש המכון שורה של המלצות, אשר מטרתן להצביע על השינויים הנדרשים בתקציב המדינה באופן שיתאים

51. בכך מצטרפת הצעה זו להצעות הקודמות אשר ניתן לראותן בתור הצעות המכוונות כלפי הציבור החרדי, כמו הקיצוץ במוסדות הלימוד התורניים המובא בסעיף הקודם, וביטול הזכות להנחה במעונות יום לסטודנטים ואברכים מעל גיל 21 המובא לעיל. על רקע זה, ניתן לראות בפגיעה בקצבאות הילדים הצעה המכוונת כנגד הציבור החרדי, החי לפי תפישת עולם המעודדת ילודה.

לדרישות ההלכה. המלצות אלו נשלחו בנייר עמדה לכלי התקשורת ולמוסדות פוליטיים שונים.

1. יש להבטיח שמדיניות המס לא תביא להגדלת הפערים החברתיים במדינה, ויש לפעול לכך שאף תביא לצמצומם של פערים אלו.
2. יש לקבוע כי שומת המס תיקבע לשני בני הזוג ביחד. כך לא ייגבה מס ממשפחה שאחר שמיצתה את כושר ההשתכרות שלה, סך הכנסותיה אינו מאפשר לה לעבור את קו העוני, אחרי תשלומי העברה.
3. יש לבטל את חיוב עקרות הבית בביטוח בריאות וביטוח לאומי.
4. יש להחזיר את ההשתתפות הפרוגרסיבית של המדינה בתשלומי הורים עבור משפחות נזקקות.
5. יש לבטל את הקיצוץ המוצע בקצבת הילדים. יש להמיר את הקיצוץ בביטול מוחלט של קיצבת הילדים, למשפחות המשתכרות מעל השכר הממוצע.
6. יש לבטל את הגבלת הגיל הנוגעת למתן הנחה במעונות לסטודנטים לתואר ראשון⁵²
7. יש לבטל את הקיצוץ הבלתי שוויוני בתמיכה במוסדות לימוד תורניים, ובמקומו יש להציע הפחתת ההעלאה הניכרת בתקציב ההשכלה הגבוהה.
8. אין להשתמש בתקציב כדי לכפות תפישת עולם על הציבור החרדי, באמצעות התניית תמיכה תקציבית בהחלת לימודי ליב"ה ועמידה בבחינות המיצ"ב.

52. כאמור לעיל הצעה זו התקבלה, וההנחה ניתנה בלא הגבלת גיל.